

Platon

**İ**NSANIN salt güzellikle karşı karşıya geldiği an yok mu sevgili Sokrates, işte yalnız o an için insan hayatı yaşamaya değer! dedi Mantineialı yabancı kadın (Diotima). Günün birinde onu görürsen, hiçe sayarsın artık altınları, süsleri püsleri, o şimdi aklını başından alan güzel çocukları, delikanlıları, hep yanlarında kalmak, yüzlerine bakmak için seni de herkes gibi yemekten içmekten eden sevgilileri...

Düşün ne olur, bir görebilse insan güzelliğin kendini; her şeyden soyunmuş, arınmış, katıksız! İnsanın tenine, bedene, rengine, daha bir sürü ıvır zıvırına bulanmış güzel-

liği değil, bir tek görünüşüyle Tanrı güzelliğini! Böyle bir güzelliğe gözlerini kaldırıp bakmanın, onunla kaynaşmanın yolunu bulanın hayatını küçümseyebilir misin? Ancak orada güzele yalnız güzeli göreceğiz gözle bakan erdem taslakları değil, gerçek erdemler yaratılabilir: Çünkü taslaklara değil, gerçeğin ta kendisine bağlanmıştır. Yalnız gerçek erdemi yaratan ve besleyen, Tanrı'nın sevdiği bir insan olabilir, yalnız o, insanlar arasında bir insanın erebileceği ölümsüzlüğe erer.

Platon, *Şölen*, sayfa 56, İş Bankası Yayınları



## Yunus Peygamber

Meir Elhadad

*Meir Elhadad'ın, 28 Şubat 2012 tarihli vakıf toplantısında "Hayal ve Dil üzerine" adlı konuşması ve Kutsal Kitap'ından Yunus bölümünün açıklamaları...*

"Bugünkü konumuz dil ve aynı zamanda imgelem ve hayal gücü: Asıl ilgilendiğim alan Sufilerin gerçekle bağlantı kurmak adına 'dil'i nasıl ele aldıkları ve 'dil'de ne ile ilgilendikleri. Öncelikle felsefede sözcük ya da nesne olarak algıladığımız düzeyden başlamak istiyorum.

En temelde sözcükle nesne arasındaki ilişki kurma önemlidir; örneğin kedi dediğimiz zaman, size kediyi sorsam, her birinizden aynı yanıt almayacağımı sanıyorum. Bazısı için "kedi" demek onun kuyruğu demek olacak. Kimisi aynı sözcüğü kedinin içgüdüğü bağlantılı olarak görecektir. Bazıları da kedinin sevimsiz bir şey olduğunu söyleyecek. "Kedi" için tam doğru karşılığı bulmaya çalıştıkça, herkesin kafasında kendine ait bir kedi olduğunu göreceğiz, yani aklımızda bulunan bir kedi imgesi...

Dolayısıyla, herhangi bir sözcüğü söylediğimizde, bu kedi olsun örneğin; onun gerçekten ne anlama geldiğini birisine sordumuz zaman devreye hayal gücü girecek. Burada en önemli terimimiz: İmgelem, yani hayal gücü...

Örneğin "Raşomon"lar: Bir tür Japon hikâyesi, bu öyle bir hikâye ki; bir hikâyeyi yedi farklı şekilde anlatmayı ele alıyor, dolayısıyla gerçekliğe dokunma çabasında bir problemimiz var. Farklı düzeylerde kurduğumuz iletişimlerde; örneğin, ailemizle arkadaşlarımızla kurduğumuz ilişkilerde, karşımızdaki dinleyen kişinin alıcı durumda olan kişinin gerçekten aklında ne olduğunu, hayalinde ne canlandırıldığını anlamamız mümkün değil.

İnsanlar arası ilişkilerde de, ister duygusal problemler olsun ister politik düzeyde problemler olsun, yine bunların insanlar arasındaki iletişim probleminden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Bir şey söylerim ve aklımda bir niyetim vardır. Ve bir şey iletme niyetindeyimdir ama sizin algıladığınızı, sizin aklınızda canlanan imgenin benim söylediğim olmadığından neredeyse kesin olarak emin olabiliriz.

Size iletmek istediğim imgenin bir tanesi bile benim istediğim gibi iletilmediği takdirde arka plandaki tüm resim değişecektir. İnsanın yaşadığı şey, durumu bu...

İnsan zihninin nesne ve sözcük arasında bir bağ kurmaya çabası ve tüm dil bilim, bu konuda bize herhangi bir yanıt veremez. Bizler insanız ve ben de bir sonraki konumuz olan imgeleme ve hayal gücüne geçeceğiz.

İletişim kurduğumuz zaman hayal gücünü kullanmak zorundayız. Ve aynı zamanda

bilimsel olmayan fakülteleri de kullanmak zorundayız; hayal gücü, sevgi, çağırışım gibi. Tüm bu saydıklarımız tüm bu fakülteler bizim hayatımızı oluşturur. Ve her zaman bunun içinde bir miktar da tinsel bir seyahat vardır. Bir psikoloğa sorsanız, o bunun bir psişik ya da psikolojik bir seyahat olduğunu söyleyecektir. Ama bu önemli değil, onların ne dediği önemli değil, çünkü insanlar olarak biz kalplerimize; birbirimizin kalplerimize dokunmak istiyoruz. Sevdiklerimizin, ailemizin, dostlarımızın kalplerine dokunmak istiyoruz. Ve bunu bir gerçeklik yaratmak için istiyoruz, öyle ki bu bizim sevgimizi ifade etme yolumuz; kimyasal bir bileşim değil sadece.

Bunun için Kutsal Kitaptan bir metne başvurmak istiyorum; Önce bu metne bir bakalım.

Şimdi kitabın Yunus bölümünü açtık. Şimdi bunu dinlerken; özellikle metne çok dikkat etmenizi ve gerekirse hayal gücünüzü harekete geçirmek için gözlerinizi kapatmanızı isteyeceğim.

Tanrı'nın Yunus'la konuştuğunu söylediğimizde Tanrı'nın Yunus'a kalbinden konuştuğunu söylüyoruz, öyle olduğunu düşünüyoruz. Öyküde olan her şey aslında Yunus'un imge ve hayal gücünde olan şeyler. Bu önemli, çünkü Yunus bir peygamber, kendisini Tanrı'nın elçisi olarak görüyor ve dolayısıyla söylediği her şeyin doğru sözler, hak sözler olduğunu hayal ediyor. Tanrı'dan gelerek insanlara aktarıldığını düşünüyor.

Önce birinci bölümden başlayacağız, sonra ikinciye geçeceğiz:

Temelde bu bölümdeki hikâyemiz; Yunus peygamberin kırk gün içinde Nineve'ye gitmesi ile ilgili. Çünkü orada büyük problemler var. Günah işlediler, ahlâka aykırı davrandılar, dolayısıyla Rab Yunus'u oraya gönderiyor.

Sadece dinsel anlamda günahtan söz etmiyor, samimi olmamaları, birbirlerinden çalmaları gibi; aynı zamanda insan gibi davranmıyorlar ve ahlâki değerleri yok. Bu, Yunus'un Tanrı'dan aldığı mesaj. Bundan sonrası bütünüyle Yunus'un hayatında olan şeyler, onu tamamıyla kendisi yaşamış olarak anlatıyor. Başlangıçta konuştuğumuz konuya geri dönersek, sadece bir insanın hayatındaki değişikliği değil, aynı zamanda bütün insanlığın hayatında olan değişikliği de göreceğiz.

Aynı zamanda insanın bir sorumluluğu olduğuna da dikkatinizi çekmenizi isteyeceğim, başkalarına gönderdiği imgeler, aynı zamanda bunların sonuçları.

Şimdi, birinci bölümünden okumaya başlayacağız, bu sırada sizlerin de gözlerinizi kapatarak meditatif bir hâle geçmenizi isteyeceğim. Önce Türkçe sonra İbranice metinlerden okuyacağım, böylece Türkçede yerleşmiş imgelemin üzerine, yeni bir şeyler kurabilirsiniz İbrani okumada da. Ben bir cümle söylüyorum. Sen Türkçeye çevirirken dört cümle söylüyorsun.

*Ve Amittay'ın oğlu Yunus'a Rabbin şu sözü geldi: Kalk, Nineve'ye, o büyük şehre git, ve ona karşı çağır; çünkü onların kötülüğü benim önüme kadar çıktı. Fakat Yunus RABBİN önünden Tarşış'e kaçmağa kalktı; ve Yafa'ya indi, ve Tarşış'e giden bir gemi buldu; navlununu verdi, ve RABBİN önünden uzağa, Tarşış'e onlarla beraber gitmek için gemiye bindi.*

*Ve RAB denizin üzerine büyük bir yel gönderdi, denizde büyük fırtına oldu, ve gemi kırılacak gibi idi. Gemiciler korktular; her biri kendi ilâhına feryat etti; ve kendilerine hafiflik olsun diye gemide olan şeyleri denize attılar. Yunus ise, geminin dip ambarına inmişti; ve yatıp derin bir uykuya dalmıştı. [1]*

Burada Rabbin Yunus'a bir görev verdiğini, ama anlamadığımız ve bilmediğimiz bir nedenle Yunus'un bu görevi yapmaktan kaçtığını ve başka bir şehre gittiğini görüyoruz. Okumuyoruz ama çok kısa bir açıklama yapacağız:

Daha sonra Yunus'u geminin en altında yerde yatarken buluyorlar. Yunus Tanrı'dan kaçtığı için bir ceza olarak gemi batmak üzere. Geminin batmak üzere olduğunu anlayınca, Yunus onlara problemin kendisi olduğunu söylüyor. "Benim yaptığım şey yüzünden siz hayatlarınızı kaybedebilirsiniz," diyor. "Dolayısıyla beni denize atmanızı öneriyorum size."

Mistisizm ile bağlantı kuracak olursak eğer, deniz her zaman bizim bilinçaltımızla ilişkili, dolayısıyla burada hayal gücümüzü kullanıyoruz.

Burada basit ve yüzeysel gibi görünen, deniz sözcüğünü duydunuz örneğin; bunun aslında bizim bilinçaltımıza gönderme yaptığını düşünüyoruz. Bundan sonra Yunus'u denize atarlar ve bir balina onu yutar, bunu hayal edebiliyor musunuz? En büyük ve en şaşırtıcı hayvan! Ve bu küçük Yunus, balina tarafından yutulmuş onun karnına gider. Bilime göre bir balina tarafından yutulacak olursanız, bu cehennemden de kötü bir şey olacaktır. Yunus balinanın karnında, denizin dibinde 3 gün 3 gece kalır, tabii bu da sembolik, hikâyelere göre bu önemli bir rakam –üç gün üç gece–, çünkü imgelerimizin değişmesi için, kavramlarımızın değişmesi için gereken bir süreyi gösteriyor, bu süre.

Herhangi bir insan değil, fakat bir peygamber, bir Tanrı adamı olsa dahi, Tanrı'nın önünde onlar birer insandır. Şimdi sonuna kadar önce Türkçesinden okuyacağız ve sonra da İbrancesini okuyup onun yankılarını almaya çalışacağız. En son Yunus geminin ambarına inip yatıp derin bir uykuya dalmıştı.

*Ve gemi reisi yaklaşıp ona dedi: Ey sen, uyuyan adam, nen var? Kalk, kendi Allah'ımı çağır; belki Allah bizi anar da, helâk olmayız.*

*Ve herkes birbirine dedi: Gelin de kura çekelim, ve bilelim kimin yüzünden bu belâ başımıza geldi.*

*Ve kura çektiler; kura da Yunus'a düştü. O vakit ona dediler: Rica ederiz, bize bildir, üzerimizdeki bu belâ kimin yüzünden? Senin işin nedir? Nereden geliyorsun? Memleketin neresi? vV hangi kavimdensin? Ve onlara dedi:*

*Ben İbrani'yim; denizi ve karayı yaratan göklerin Allah'ı Rabden korkuyorum.*

*Ve o adamlar çok korkarak ona dediler: Bu ettiğin nedir?*

*Çünkü Rabbin önünden kaçmakta olduğunu o adamlar biliyorlardı, çünkü onlara anlatmıştı.*

*Ve ona dediler: Deniz bize karşı yatışsın diye sana ne edelim?*

*Çünkü deniz git gide daha fırtınalı oluyordu. Ve onlara dedi:*

*Beni kaldırıp denize atın; deniz de size*

*karşı yatışır; çünkü benim yüzümden bu büyük fırtınanın üzerinize geldiğini biliyorum.*

*Fakat o adamlar karaya dönmek için sıkı kürek çektiler; fakat yapamadılar; çünkü deniz onlara karşı güttü daha fırtınalı oluyordu. Ve Rabbi çağırarak dediler: Ah, ya Rab, yalvarıyoruz, bu adamın canından ötürü helâk olmayalım, ve suçsuz kanı üzerimize yükleme; çünkü sen, ya Rab, sana nasıl hoş gördü ise, öyle yaptın. Ve Yunus'u kaldırıp denize attılar; ve denizin kudurması yatıştı. O zaman bu adamlar Rabden çok korktular; ve Rabbe kurban kestiler, ve adaklar adadılar. Ve Yunus'u yutmak için Rab büyük bir balık hazırladı; ve Yunus üç gün üç gece balığın karnında kaldı.*

## BAP 2

*Ve Yunus balığın karnından Allah'ı Rabbe dua etti. Ve dedi:*

*Sıkıntım içinden Rabbi çağırdım,  
Ve bana cevap verdi;  
Ölümler diyarının bağrından imdada çağırdım,*

*Ve sen benim sesimi işittin.*

*Çünkü beni engine, denizlerin yüreğine attın.*

*Ve beni seller sardı;*

*Hep dalgaların, ve mevcelerin üzerimden geçti.*

*Ve ben dedim: Senin gözlerinin önünden kovuldum;*

*Fakat yine senin mukaddes mabedine bakacağım.*

*Beni sular kuşattı, ta cana kadar;*

*Çevremi engin aldı;*

*Başıma yosunlar sarıldı,*

*Dağların köklerine kadar indim;*

*Arkamdan dünya ebediyen sürgülendi;*

*Fakat hayatımı çukurdan sen çıkardın, ey Allah'ım Rab.*

*İçimde canım bayılınca Rabbi anladım;*

*Ve duam sana, mukaddes mabedinin içine vardı.*

*Yalancı putlara saygısı olanlar;*

*Kendi nimetlerini bırakırlar.*

*Fakat ben sana şükran sesiyle kurban keseceğim;*

*Adamış olduğumu ödeyeceğim.*

*Kurtarış Rabbindir.*

*Ve Rab balığa söyledi: "Ve Yunus'u karaya bırakın."*

Şimdi tamamını İbrancesinden okuyacağız, farklı bir etkileşim almak adına. Ve bunun için sofistike bilimin kavramlarını hayal gücünü değiştirmek adına neye ihtiyacı olduğunu anlayabilmek için birkaç cümleye bakacağız. (İbranice okundu.)

Yunus burada, psikolojik, duygusal bir çalkantı içinde... Yunus aynı zamanda

[1] Kitab-ı Mukaddes, Yunus 1. Bab

kendisinin Tanrı'ya doğrudan bağlantısını kurması gerektiğinin farkında... Yani salât, yani dua...

*"Acı çektiğimde sana yalvarıyorum, çünkü ne olup bittiğini anlamıyorum. Her şey çok fazla somut ve elle dokunulabilir. Beni engine, yani denizin ta dibine fırlattın, sular sardı çevremi. Azgın dalgalar geçti üzerimden, huzurundan kovuldum dedim. Yine de göreceğim kutsal toprağımı..."*

Dünya hiçbir şekilde anlaşılmadığı zaman ve ingeler karmaşa ve kaos içinde iken, "Tanrı'ya yalvardım ve o bana yanıt verdi". Yunus hissettiği gerçekliği anlatıyor burada: "Huzurundan kovuldum dedim, yine de göreceğim tapınağını." Tanrı'ya sesleniyor; "beni kovdun, denizlerin dibine, en derinine attın". Yani bilinçaltından söz ediyoruz. "O kadar derin ki orada ne olup bittiğini anlamıyorum." Ve sonra diyor ki denizin dibinde dönmekte olan bir nehir var, denizin derinliklerinde nasıl bir nehir olabilir? Dolayısıyla buradaki hikâyeden hayal gücüne yükselmemiz lâzım... Nehir genellikle bize bir rehberliği anlatır. Bu nehir onu sürekli döndürüyor ve onun oryantasyonunu kaybetmesine sebep oluyor. Bu noktada bütün bu deneyimlerden geçtim, diyor. Tüm kederleri ve tüm deneyimleri yaşadım diyor, o kadar çaresiz kaldım ve acı çekti ki nefsim, Tanrım bana döndü. Bunlar çaresizliğin dip noktaları... Ama bu noktada her şeye rağmen devam edeceğini söylüyor. "Yine de senin kutsal tapınağını arayacağım," demeye devam ediyor. Bu kutsal tapınak nedir? İnsanın kalbi kutsal tapınaktır. Burada da kalmıyor, o imgesini açıklamaya devam ediyor; çok güzel bir imge bu: "Sular boğacak gibi sardı beni, çevremi enginler sardı, yosunlar dolaştı başıma," diyor ama, nefsimi boğacak kadar. Burada Tehom sözcüğü yani bilinçaltının derinlikleri devreye giriyor. Yosunlar denilen imgenin sufilerin başlarına sardıkları sarığı söylemek istedim. Eminim Mevlâna'nın semahı, yani dönüşüyle ve Yunus'un hikâyesi arasında bir bağlantı olduğuna inanıyorum.

Bir sonraki cümlede şöyle söylüyordu: "Soluğum kesilince seni andım ya Rab! Duam sana, kutsal tapınağıma erişti." Hayatımın en kötü deneyimi diyor burada ve o noktada Tanrı ortaya çıkıyor. Burada Taal sözünü kullanıyor Tanrı. "Gel." Bu dünya onun için boşluk haline geldiğinde, ilişki kuracağı hiçbir şey kalmadığında, o noktada ilginç bir şey oluyor, nefsi tıpkı o sözünü ettiği nehir gibi dönmeye başlıyor ve nefsi Neşema'ya bakmaya başlıyor. Nefsimiz genellikle dışa bakar, ama Neşema ile bakmaya başladığı zaman insan Tanrı'yı anımsar.

Ve bu noktada dua etmeye başladığında duası doğrudan doğruya kutsal tapınağa, Tanrı'nın tapınağına ulaşıyor. Benim görüşümce

Kutsal Kitap'ta en ilginç ayetlerden bir tanesi geliyor şimdi:

Bir fikre ya da bir zanna sahip olduğumuzda, bu fikrimizin ya da zannımızın bizim için en merkezde olduğunu ve hayatımız için en önemli şey olduğuna inanır ve onu merkezimize yerleştiririz. Ama ahiret Tanrı'nın bakışından bakmaya başlarsak, bu fikir ve bu zannımız artık hayatla ilişkili değildir. Değersiz putlara tapanlar vefasızlık etmiş olurlar. Ama aslında sahte illüzyonlara tapanlar, inayetten uzaklaşmış olurlar. Bu ne demektir? Şunu özellikle hatırlatmak istiyorum: Peygamberler bize bir işaret

veriyorlar. Yunus'un o zamanda sahip olduğu her ne idiyse, bizim de şu anda sahip olduğumuz o. O zamanla bu zaman arasında hiçbir fark yok. Peygamber bize bir mesaj veriyor ve şöyle diyor: Bir zanna sahip olduğumuzu ve ona sarıldığımızı nasıl anlarız? İhlâsımıza bağlı olmadığımızı nasıl anlarız? İçinde inayet olmayan bir şey yaptığımızda anlarız bunu. İnyetle hareket etmiyorsak, o zaman zanna sahibiz demektir ve onu bırakmamız lâzımdır. Onu bırak demesi kolay, ama Yunus'un onu bırakması 3 gün 3 gecesini aldı.

Burada söylenen bence en önemli şeylerden biri; her birimizin içindeki en doğru, en hak olan şey, kendi yaşadığımız özgül deneyim. Kendi deneyimimizi yaşayacak olursak, o zaman eylemimizin inayetten gelip gelmediğini söyleyebiliriz.

İki ilkemiz var; bir tanesi genel. Genel olan şu ki, dil her zaman geneldir ve bize dış dünyadan bir şey vermeye çalışmaz ve niyeti de bu değildir. O bilgiyi bize dışardan vermeye çalışmaz, o bilgiyi bizim kendi içimizden, ihlâsımızdan çıkarmaya çalışır. Ancak o zaman bir yargıda bulunabiliriz. Ve bunda bir inayet varsa o zaman hakiki bir dünyaya dokunabiliyoruz demektir, çünkü inayettir ve biz de bu inayetin bir parçasıyız

ve bu gerçekliktir. Bu kolay bir şey değil, çok önemli bir mesaj, çünkü öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, toplumsal hayatımızda her şey bir hipotezden ibaret, mutlak hakiki bir cümle yok.

Şimdi başa dönmek istiyorum tekrar; dil kendimize ve Tanrı'ya yakın olabilmek için yeterli değil. Yine sözlerimin en başına dönerek şöyle söylemek istiyorum: Dil, hayatı anlayabilmemiz için sadece bir başlangıç. Ve Tanrı'nın bize verdiği



tüm yetenekleri; hayal gücünü, çağırışım gücünü, sezgiyi kullanmak durumundayız. Ve insanlarla gerekli olacak iletişim kuracak becerileri, hakiki olana dokunabilmek için, bütün bir yolculuğu kullanmamız gerekiyor. Bazen yolculuk bir "Yunus'un Yolculuğu" olabilir. Her zaman bir yolculuktan geçmek durumundayız, bu bir zaman Yunus'un gibi zorlu bir yolculuk olabilir, kimi zaman daha kolay bir yolculuk olabilir.

Ve bunu açıklamak gerekirse, bilimselden çok sanatsal bir yol olması gerektiğini söyleyebiliriz. Şu anda aramızda bulunmayan, ilk yarıda konuşan sanatçı dostumuzun -Erol Deneç- bir alıntısını söylemek istiyorum. Sanatçının rolüyle ilgili bir yorumda bulunmuştu, içinde bulunduğumuz dünyada, sadece bir ressamdan konuşmuyorum şu anda, çünkü aslında her birimiz birer sanatçıyız, hepimiz hayal gücüne sahibiz. Hepimizin sahip olduğu imgeler, bir sanatçının sahip olduğu imgelerden daha az değerli değil. Erol Deneç'in burada çok hoş, çok güzel sanatını seyrettik hep beraber, hepimizin günlük hayatta içinden geçtiğimiz şeyleri gösteriyordu resimlerinde.

Yunus'un hikâyesini şimdi yaşadığımız dünyaya taşımak istiyorum:

Her topluluğun her ulusun bir fikri vardır. Ve bu fikir, bu ulusun sadece kültürünü, ekonomisini, sanatını değil, tüm yaşamını kapsayacak olan bir fikirdir. Herkes bu fikre yönelir, dindar olanlar bu fikri Tanrı ile bağlantı kurarak tanrısal bir açıdan ele alırlar, Ekonomistler bu fikrin ekonomi ile ilgili bir yönünü ele alırlar, yine aynı şekilde psikologlar da kendi açılarından bakacaklardır. Her kim bakacaksa, yine kendi açısından bakacaktır bu fikre. Bütün ulusu bir araya getiren bu fikirdir. Bu fikir artık geçerliliğini yitirdiği zaman kültür çöküyor demektir. O zaman bu yeni bir fikir üretme, ortaya koyma sorumluluğu kime ait olacaktır? Bireylerin sorumluluğunda, her birimizin sorumluluğunda olacaktır. Çünkü yeni fikir bu topluluk içinde yaşayan her birimizin kalbine ait olmalıdır. Topluluk yeni bir fikir üretme çabasına gelebilir bu noktada. Ama bu fikri Aristo'dan, Pisagor'dan ya da başka bir filozoftan alamaz, çünkü bu fikri tüm ulusun tüm bireyleriyle ortak bir şekilde oluşturmak zorundadır.

Bir toplulukta bunu ilk yapmak için öneriye çıkaranlar sanatçılardır.

Erol Deneç konuşmasında, bize sanatını önce Almanya'da daha sonra Türkiye'de yürütmeye çalıştığını söyledi, ama Türkiye'ye geldiği zaman kabul edilmediğini söyledi. Dolayısıyla sanatçının bu fikrini ortaya çıkarması için yeni bir yol denemesi

lâzım gelecek. Başka ülkelere gidip oradaki insanlara sanatını göstermeye çalışabilirdi, fakat o kendi ülkesinde kalarak kendi insanlarına bunu göstermek istedi. Erol Deneç bize aynı zamanda ilk sergisine gitmek için giyebileceği bir kıyafeti olmadığını da söyledi. Bence bu çok varoluşsal bir durum, öyle ki insan yeni bir fikir üretebilir. Çünkü tutunabileceği materyalist bir şey yoktu, fikir gayet açıktı, çok saftı tamamıyla bu ulusa kendini açmak istedi. Kendi sanatı olan *fantastik realizmi* ortaya koyarak, kendisini öyle bir şekilde dile getirmek zorunda ki, politikacı ve diğer insanlar onu kabul edebilsin. O, imgelerini fantastik realistik bir yolla dile getiriyor ve bu ulusun yeni tohumlarını ortaya atıyor ve bunu sanatsal bir yolla yapıyor. Söylediği şeylerden bir tanesi, gerçek dünyanın görünmeyen bir dünya olduğuydu. Erol Deneç büyük bir efor gösteriyor, bu toplumda yeni bir gerçeklik yaratmak için çaba sarf ediyor.

Şimdi yazılı metinlerden uzaklaşarak bir şey söylemek istiyorum: Bence her birimiz hayal gücümüzle bir sanatçıyız. Ve bu hayal gücü ve imgelem bir zan değil. Hayal gücü bizim bilinçdışımızın bir ürünü, dolayısıyla bizim için görünmez dünyanın kendisi... Bunu nasıl yapıyor bilmiyoruz, rüyalar gerçekçi olmayan bir sürü şeyleri bağlıyor birbirine. Ve bazılarımızın bu rüyaları alarak ondan bir gerçeklik yaratabilme yeteneği var.

Bir başka mürşidi burada hatırlatmak istiyorum: Yusuf'un bir rüyası vardı, bunu aldı, sundu ve gerçekliğe dönüştürdü. Sufi eğitimine göre, meselâ İbn Arabi hayal gücü ile ilgili şunu söylüyor: "*Hayal gücü berzaktır.*" Bir köprü; öyle bir köprü ki, dokunabildiğimiz dünya ile hayatın dünyası arasında bir köprü. Ki çoğu kez bu sadece bir imgelemeye aittir, somut bir şey değildir. Ve doğru bir rehberlikle imgeler yaratabiliriz, bir sanatçı gibi imgeler yaratabiliriz, yeni ve daha iyi bir toplumun tohumlarını atabiliriz. Teşekkür ederim.

## HAKİKATTEN DAMLALAR

Hazırlayan: Ayşe Doğu

### İki Kişi

Xenocrates (Zenon) bir öğrencisiyle konuşuyor, o ne derse öğrencisi sürekli onaylıyormuş. Filozofun sabrı tükenmiş ve bağırması:

"Hiç olmazsa bir kere itiraz et, başka bir fikir söyle de, iki kişi olduğumuzu anlayayım."

### Güler Yüz

Aristoteles ders verdiği esnada, öğrencilerinden birine bir meseleyi en ince ayrıntısına kadar izah ettikten sonra der ki:

- Anladın mı?
- Evet, der öğrencisi.

Aristo:

- Ama sende anladığına dair bir işaret göremiyorum, der.

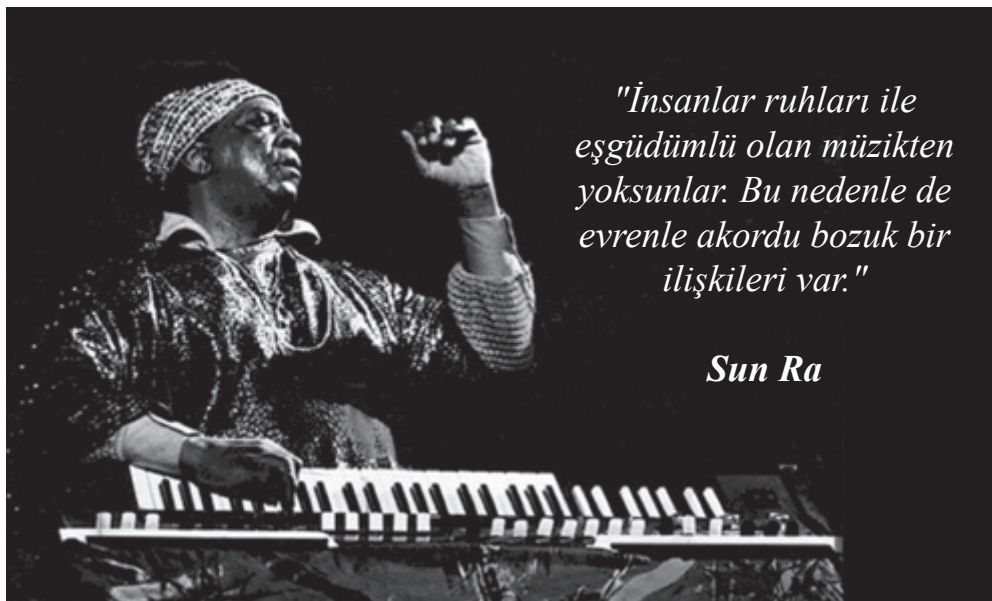
O işaret nedir, diye sorulduğunda,  
- Güler yüz evladım, güler yüz.  
Anlamış olsaydın sevinirdin, der.



### Bülten Künye

Yayın Adı Düşünüyorum • İmtiyaz Sahibi Şeyma Bobaroğlu Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ekrem Genç İdare Adresi Bayar Cad Papatya Apt. 22/11 Erenköy İstanbul 0216 382 81 73 Basım Yeri Küçük Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. / Maltepe Mah. Davudpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No:81/170 Zeytinburnu İstanbul Türkiye Tel.: 0212 565 24 68 Yayın Süresi Aylık • Dili Türkçe • Türü İlmî, Fennî, Edebi • Alanı Yerel

Yazı İşleri Kurulu Ayşe Doğu, Deniz Tipigil, Ekrem Genç, Elif Ersoy, Gülşen Geniş, İzzet Erş, Sadık Acar, Selin Erş, Sevgi Genç  
E-posta [bulten@anadoluydinlanma.org](mailto:bulten@anadoluydinlanma.org) •  
Web [www.anadoluydinlanma.org](http://www.anadoluydinlanma.org)



"İnsanlar ruhları ile eşgüdümlü olan müzikten yoksunlar. Bu nedenle de evrenle akordu bozuk bir ilişkileri var."

Sun Ra

# Platon'un Mağara Alegorisi

Uzun girişi, ışığa açılan bir çeşit yeraltı mağarasında yaşayan insanlar halet et. Bu adamların çocukluklarından beri ayaklarından ve boyunlarından prangalanmış olduklarını, bu nedenle hep aynı noktada kaldıklarını, sadece önlerine bakabildiklerini, prangalar yüzünden kafalarını çeviremediklerini düşün. Arkalarında, yüksek bir yerde yanan ateşten çıkan bir ışık olsun, ateşle mahkûmlar arasında uzanan bir yol. Ön tarafta alçak bir duvar inşa edilmiş; kukla göstericilerinin, üzerinde kulakları oynattıkları, seyircilerle kendilerinin arasındaki bölme gibi bir duvar.

Taşa, ağaca ve her tür malzemeye işlenmiş insan imgeleri, hayvan şekilleri ve duvarın üzerinden yükselen çeşitli araç gereci taşıyıp götüren adamlar getir gözünün önüne, bu taşıyıcıların bazıları konuşuyor, bazıları suskun.

Bize benziyorlar. Söyle bana, bu adamlar ateşten gelip önlerindeki mağara duvarının üzerinde oynayan gölgeler dışından başka bir şey görürler mi sence; ister kendilerine ait bir şey olsun, ister başkalarına?

Eğer konuşabilselerdi “Gelip geçen nesnelere adlandırıyoruz” diye düşünürken aslında gördükleri gölgeleri adlandırıyor olurlardı, değil mi?

Mahkûmların karşılarındaki duvardan gelen bir yankı olsaydı, gelip geçenlerden biri bir ses çıkardığında, konuşanın geçen gölge olduğunu zannetmezler miydi?

Demek ki bu mahkûmlar gerçekliği, bu yapay nesnelere gölgesinden başka bir şey olmadığını zannederlerdi.

Zamanın akışı içinde başlarına bu türden bir şey gelse bu zincirlerden, bu çılgınlıktan kurtulmalarını, özgürleşmelerinin yolu ne olurdu, bir düşün. Bunlardan biri prangalarından kurtarılsa; derhal ayağa kalkmaya, kafasını etrafına çevirmeye, yürümeye ve gözlerini ışığa dikmeye zorlansa bütün bunları yapmak ona acı verir, değil mi? Işığın parlaklığından, göz kamaştırıcılığından dolayı, evvelce gölgelerini gördüğü nesnelere seçemez. Birisi ona daha önce gördüğü şeylerin tamamen bir aldanma, bir illüzyon olduğunu ve şimdi gerçekliğe daha yakın olduğunu, daha gerçek şeylere doğru yöneldiğini, daha doğru gördüğünü söylese cevabı nasıl olurdu dersin? Ve yine birisi ona gelip geçen nesnelere işaret etse, bunların ne olduğunu söylemeye zorlansa şaşırır mı; daha önce gördüğü gölgelerin şimdi kendisine gösterilen şeylerden daha gerçek olduğunu düşünmez mi?

Ve ışığın kendisine bakmaya zorlansa gözlerini acıtmaz mı bu? Dönüp bakabildiği şeylere doğru kaçmaz mı, evvelce gördüklerini kendisine şimdi gösterilen nesnelere daha açık ve kesin şeyler olduğunu düşünmez mi?

Birisi bu adamı zorla sarp ve yalçın bir yüksekliğe çıkarsa ve güneş ışığına doğru sürüklese böyle sürüklenmeyi acı verici bulur, buna gücenir, güneşe çıktığında gözleri güneş ışınlarıyla dolar. Ve bu yüzden bizim gerçek dediğimiz şeylerden birini bile göremez, değil mi?

Sonra, sanırım yüksekteki şeyleri görebilmek için bir alıştırmaya ihtiyaç duyar. İlk önce en kolay olarak gölgeleri, sonra insanların

ve diğer nesnelere sudaki yansımalarını, suretlerini ve ardından nesnelere kendilerini ayırt eder. Bunlardan sonra gökyüzündeki görünüşleri ve gökyüzünün kendisini seyretmeye doğru yol alır; geceleri yıldızların ve ayın ışığına bakmak, gündüz güneşe ve güneş ışığına bakmaktan daha kolay olur.

Sanırım, nihayet güneşin kendisine bakabilir ve onun gerçek doğasını görebilir. Güneşin sudaki yansımasıyla ya da yabancı bir yerdeki imgeleriyle değil, kendi yerinde, kendi içinde ve kendisiyle görür güneşi.

Ve bu noktada şu sonuca varır; mevsimler oluşmasını ve yılın geçmesini sağlayan güneştir, görülebilir dünyadaki her şey üzerinde hâkim olan güneştir ve gördükleri tüm o şeylerin sebebi, bir bakıma güneştir.

Öyleyse, yaşadığı ilk yeri, orada “bilgelik” sanılan şeyi ve mahkûm arkadaşlarını tekrar aklına getirdiğinde şimdi orada bulunmadığından dolayı kendini mesut sayıp diğerlerine acımaz mı sence?

Orada kendi aralarında birbirlerine bahsettikleri payeler ve övgüler, gelip geçerken gölgeleri ayırt etmede en hızlı olana, bu gölgelerin sıralarını, önden gelenlerini, bir arada bulunanlarını en iyi akılda tutan ve böylece birinden sonra hangisinin geleceğini tahmin etmede en başarılı olan kişiye ödülleri veriyor olsalar; sence bu adam, bundan sonra bu tür ödüllere itibar eder mi? Mahkûmların onurlandırıldığı bu kişileri kıskanır, onlara gıpta eder mi? Yoksa o mahkûmlar gibi düşünmek ve o hayatı yaşamaktansa Homer’le aynı şeyi hissedip bir başkasının, “topraksız bir adamın kölesi olarak” dünya üzerinde yaşamayı ve her şeye katlanmayı mı tercih eder?

Ve şunu da düşün: bu kişi tekrar mağaraya gitse ve eski yerini alsın, güneş ışığından böyle aniden ayrıldığı için gözlerini karanlık kaplamaz mı?

Görüşü henüz bulanıkken ve gözleri karanlığa alışmamışken –alışması için gereken süre pek kısa olmayacaktır– sürekliliği mahkûm kalmış arkadaşlarıyla birlikte bu gölgeleri “değerlendirmesi” istense onun söylediklerine gülünmez mi? Diğerleri, onun yukarıdaki yolculuğundan gözleri bozulmuş olarak döndüğünü, yukarı çıkmak için teşebbüs etmeye bile değmeyeceğini söylemezler mi? Kendilerini azat etmeye, yukarı çıkarmaya çalışan biri olsa ve öldürmeleri mümkün olsa öldürmezler mi?

Öyleyse sevgili Glaucon, şimdiye kadar söylediğimiz her şey bu benzetmeyi bir bütün olarak uygulamalıdır. Görüş gücü sayesinde anlaşılabilir dünyayı, mahkûmların yaşadığı yere ve mağaranın içindeki ateşin ışığını da güneşin gücüne benzetelim. Ve yukarı çıkmanın, yukarıdaki şeylerin seyredilmesinin, ruhun akılla kavranan alana yükselmesi olduğunu farz edersen benim ne demek istediğimi anlarsın. Senin duymak istediğin de bu zaten, yine de doğru olup olmadığını Tanrı bilir. Bana gördüğü kadar düşüncem şöyledir; bilinenler dünyasında en son ve zar zor görünen şey, iyilik ideasıdır ve görülebilmesi için güzel ve doğru olan her şeyin gerçek sebebinin iyilik ideası olduğu sonucuna işaret etmemiz gerekir. Görülebilir dünyada ışığa o hayat verir, ışığın yaratıcısı odur ve kavranılabilir dünyada da doğruluğun ve aklın asıl kaynağı odur. Özel ve kamusal hayatında bilgece davranması gereken biri, bakışlarını iyilik ideasının üzerine sabitlemelidir.

Platon, *Devlet*, VII. Bölüm

## Platon'un Eczanesi

Jacques Derrida

Yayınevi: Pinhan Yayıncılık / Felsefe  
Dizisi  
128 sayfa



İnsan bedeninin girişlere, sızmalara açık geçirgen doğasını düşünürken akla gelen fiillerden biri: zerk etmek. Felsefe tarihi, insan bedeniyle birlikte ruhunun da deva bulmak, şifaya kavuşmak için eczaya ihtiyacı olduğunu söyleyen filozoflarla dolu, Sokrates'in hilafına. Sonu gelmez tartışmalara yol açan bu mesele Platon'un Phaedrus'unda açığa çıkmıştır. Derrida, bu tartışmaya, mitte felsefenin iç içe geçişini vurgulayarak sıra dışı bir katkıda bulunuyor: Yazı mitolojinin ve felsefenin dediği gibi ruha zerk edilen bir zehirse söz nedir? Sözün suç ortağı yazı! Söz de ruha zerk edilmiyor mu? Söz de yazı da doğaya kafa tutuşun ta kendisi değil mi? Bedeni ve ruhu da olağan seyrinden uzaklaştırmıyorlar mı? Acılarını dindireyim derken onları zehirlemiyorlar mı?

Sözü Jacques Derrida'nın Platon'un Eczanesi'ni Türkçeye kazandıran Zeynep Direk'e bırakalım: "Bugün Platon'un Eczanesi'ni sadece yorumlama pratiği, Platon'un metnin dramatik sunumuna, kavramsallığına, hareketine gösterdiği

dikkat için bile sevebilirdik. Üstada göre okuma da bir yazmadır; okur metne kendi ipliğini katmadan onu bir anlamda dokumadan okuyamaz. Bu yüzden bir metnin tek bir anlamı olamaz; her iplikle, her okurla anlam da çoğullaşır." (Tanıtım Bülteninden)

## Platon

Frederick Copleston

Yayınevi: İdea Yayınevi  
160 sayfa



PLATON, dünyanın en büyük felsefecilerinden biri, Atina'da büyük olasılıkla İ.Ö. 428/7 yılında, seçkin bir ailede doğdu. Ona başlangıçta Aristokles dediği ve Platon adının ancak daha sonra gürbüz yapısı nedeniyle verildiği söylense de, Diogenes Laertius'un bu sözlerinin doğruluğu kuşkuludur. İki kardeşi, Adeimantus ve Glaukon "Devlet"te görünürler, ve ayrıca Potone adında bir de kızkardeşi vardı. Platon üvey babasının evinde yetiştirildi ve Periklesci rejimin gelenekleri içinde eğitilmiş olmalıdır. Platon'un demokrasiye karşı daha sonraki eğilimini her ne olursa olsun yalnızca yetiştirilmesine bağlamak çok güçtür; bu olumsuz eğilim Sokrates'in etkisi tarafından, ve her şeyden çok Sokrates'in demokrasinin ellerinden gördüğü davranış tarafından yaratılmıştır.

## Mağara

Bülent Ecevit

mağaranın duvarına  
hayvanları taştan oydum  
kükrediler karanlıkta  
türkülerle karşı koydum

karanlıktı mağara  
ışığı taştan oydum  
üşüyordum  
bir de güneş koydum

aşk oydum mağaranın duvarına  
aşk oydum  
ağrıdı taşlar  
yarıldı mağara

## Mağara

Asaf Halet Çelebi

içimdeki mağarada  
kurumuş ölümler yatar  
zehirle gülen zümrüt  
ve yakut yatak içinde  
bir zaman  
beni uğurlamaya gelen  
haramiler

içimdeki mağarada  
bir yığın kitap var  
bakınca yakından  
tasvirlerin gözleri oynar  
ve konuşur  
hepsinin yüzleri benim yüzüm gibi  
ve gözleri benim gözüm gibi



# Seçerek Olmak – Olarak Bulmak

## Mustafa Alagöz

Özgürlük kavramı gerçek edimselliğini insanda bulur. Seçim yapmak aynı anda seçim yapmamayı da içerdiği zaman özgürlük yaşanan bir olgu haline gelebilir. Çünkü ancak o zaman özgür irade var olabilir. Seçim yapmak iradesi canlı cansız tüm varlıkların doğasında vardır. Bir bitki topraktan hangi mineralleri alacağını seçer. Tek hücreliden omurgalıya kadar her hayvan neyi yiyeceğini seçer. Kimyasal elementler de bileşiğe girerken birbirlerini seçerler. Burada seçimden kast edilen doğal yasalar altında tüm varlıkların ilişkilerinde bir karşılıklılık olduğudur.

Doğal seçimlerle gerçekleşen doğal evrim, bilincin ortaya çıkmasıyla sonlanmıştır. Doğanın evrimi, sonunda bilinci var ettiği için artık gelebileceği sona gelmiştir. Evrim derken var oluş yasalarındaki aşamalı süreci kastediyoruz. Yoksa canlı cansız varlıkların zamanla biçim değiştirmelerini, yeni formlar altında ortaya çıkmalarını değil. Varlığın bu alanında ne kadar değişim olursa olsun, ne kadar yeni formlar belirirse belirsiz, onların özünü oluşturan doğal zorunlu ilişki düzeyleri –yasalar– değişmez. Sonuçta fiziksel ve biyolojik yasallık aynı şekilde hükmünü sürdürür. Bilincin ortaya çıkmasıyla bu doğal şaşmazlık kırılmıştır, başka bir ifadeyle insanın ortaya çıkışıyla doğa kendi içinden kendine aşkın bir varlığı yaratmış oldu.

Bu ne anlama gelir? İnsan doğal zorunlulukların hükmüne aşkındır. Başka bir ifadeyle doğanın yasalarını bilir ve kendi amaçları yönünde kullanabilir demektir.

Amacımız insanın doğayla ilişkilerinde nelere muktedir olduğunu değil, kendi gerçekliğiyle nasıl buluşacağını, her an yitlik durumuna düşen benliğiyle nasıl buluşacağını, dahası kendi kendini nasıl inşa edeceğini tartışmaktır.

Akla hemen şu soru gelmeli: Peki, insan kendi kendini neden inşa etsin? Bu bir görev mi, zorunluluk mu, yoksa onun iradesine –seçimine– kalmış eylemler mi? Burada inşa derken açıktır ki beden –biyolojik varlık– kast edilmiyor. Beden doğaya aittir ve orada tümüyle doğal süreçlerin hükmü geçerlidir. Ancak insan bunun ötesinde seçim yapan, amaçlar edinen, tasarımlar oluşturan, onaylayan, reddeden, değerler üretip adaleti ve özgürlüğü arayan bir varlıktır. Bu ve benzeri kavramlar doğada yoktur ve doğal süreçlerle üretilemez. Ancak insanın bilinçli-iradi eylemliliği ile gerçeklik kazanabilirler. Bu ve benzeri tüm kavramlar başlangıçta soyut, yalnızca bir potansiyel, ken-

dini insan üzerinden açığa çıkarmak gibi bir enerjiye sahiptirler. Bu mahiyetleriyle insanı içten içe uyarır, eyleme ve arayışa iterler. Bu durumda yukarıda sorduğumuz sorulara şöyle cevap vermenin yolları açılır: İnsanın kendini inşa etmesi bir görev mi? Hayır. Bir zorunluluk mu? Hayır. Ancak insanı kendisini inşa etmeye zorlayan dürtülerin varlığı zorunlu; bunları gerçekleştirmek için harekete geçip geçmemek seçime bağlı.

İnsanın özü, tarihsel deneyimler ve günlük yaşamın deneyimleri bize şunu gösteriyor: hiç kimse hayvani yanılla ilgili değil ama potansiyel insani dürtüleriyle ilgili olarak bir seçim yapmaktan kaçınmaz. Çünkü seçim yapmamak da bir seçimdir. Ve neyi seçersek o bizim kaderimiz oluyor; seçimlerimizin sonuçlarından kaçınamayız. Seçimde özgürüz, fakat seçtiklerimizin mahkûmuyuz. Bu anlamda insan attığı her adımda “özgürlük-zorunluluk” kutuplarının birliğini ve gerilimini yaşar.

Bilinç, bireyselliği ortaya çıkarır. Bireysellik bilincin ışığında, iradesinin yönlendirmesinde eylemlerin yaratımıyla sorumluluk kazanır. Kendi çekirdeğinin tohumundan filizlenip meyvesini verir. Benlik tohumundan ortaya çıkan filizlerin rengi, kokusu ve meyvesinin nasıl olacağı bireyin niyetine, seçimlerine, eylemlerine bağlıdır. Bu noktada kimse bir başkası için bir şey yapamaz.

Toplumsal gelişmeye bağlı olarak özgür birey ortaya çıkar. Bu özgürlük ortamı geliştiği ölçüde insanın seçim yapma sorumluluğu da o ölçüde artar ve bu durum bir varoluşsal gerilim yaratır. Yalnızlık, dışlanma endişesi, başarısız olma kaygısı gibi pek çok gerilimli enerji canlanmaya başlar. Bu noktada “özgürlük korkusu” hissedilir. Özgürlüğü keyfilikten ayıran ölçü budur; özgür iradeyle sorumluluk üstlenmek. Bu sorumluluğu üstlenmekte tereddüt eden insan tedirgin olur. Onun için insanlar sorumluluğu başkalarına atarak rahatlamaya çalışırlar. Aidiyetler bu durumda önem kazanırlar. Toplumsal yaşamda ideolojilerin, inanç sistemlerinin çekiciliği buradan kaynaklanır. Çünkü aidiyetin geniş koruyucu şemsiyesi kişiye belirli bir güvence verir. İster kendi özgür irademizle seçim yapalım, ister bir yerlere ait olarak yaşayalım, içimizde “kendimiz olma” itkisini hissederiz. Her durumda sorumluyuz ve sorumluluklarımızı kendi aklımız, irademiz ve yetilerimizle hayata geçiririz. İnsanlaşma kendi asli yetilerimizi, yaratıcılığımızı açığa çıkarma, özgür ve özgürleştirici eylemler yapabilme, adalet ve özgürlük adına bedel ödemeyi göze alabilme yolculuğudur. Bunun için temel değer "Hakikate sadakattir. Hakikat bilginin bilinen şeye uygunluğu, sadakat ise yaşama hakikatin yönlendirmesi ve onun yarattığı içsel disiplinle katılmaktır". Burası insanın trajik yanımla bize gösterir. Çünkü hakikate sadakatle bağlı kalarak ya-

şamamızı sağlayan aynı yetiler bizzat tersini de yapabiliyor.

Bir bedenimiz olmasıyla içgüdülerin, nefsanî arzuların uyarısı ve baskısı altındayız. Bu bizi sürekli bencillığe, egemenliğe, saldırganlığa, ele geçirip gasp etmeye yöneltir. Ancak bu yıkıcı enerjiler karşısını da kendi içinde barındırır. Eşitlik, adalet, hakkaniyete sadakat gibi. Kabaca bir ayırım yaparsak nefsanî dediğimiz yaşam enerjileri ve eğitilmişler doğal ve kendiliğinden; ikinciler ise tinseldir. Tinselden kasıt, ancak insanın bilinçli gayretleri ile hayat bulabileceğidir. Trajedimiz burada. Her iki varoluş yetileri ve enerjileri içimizde. Bizi yukarıya –tinselliğe– taşıyacak yetiler aynı zamanda aşağıya, arzuların köleliğine de çeker.

Her iki yöne kayma olanağının olması bilinçli bir iradenin ve bunu gerçekleştirecek donanımın varlığına da işaret eder. İnsan bu kutupsallığın yarattığı gerilimi içinde duyumsar. Böylece kendini bilmesi, farkındalığını canlandırması için gerekli uyarıyı kendinden almış olur. Bu uyarıya kulak vermek insanın “kendini bilme” yolculuğunun başlangıcıdır. Kim ve ne olduğumuzu bilmek aynı zamanda dışımızdaki dünyayı da bilip anlamamızla birlikte yürür. Ancak insan bu yolculuğa hep kendinden başlamalı ve kendine dönmelidir. Çünkü her insan kendi içinde bir dünya ve evrenin içinde bir merkezdir. Hem dünya hem merkez. Bu iki olgu her insanda bir birlik oluşturur, çünkü merkez olduğunu ve bir Dünya olduğunu fark eden aynı benliktir.

Kendini bilmek öncelikle insanın kendi kendine hesap verebilir olmasıdır. Bu durum insanı hayata karşı da hesap verebilir olgunluğuna taşır, onu daha masum, daha açık, dönüştürücü ve dönüştüren özne kılar. Bu açıklığa gelebilmek, masumlaşmak insanın kendine olan güvenini artırır; daha tutkulu, kendi içinde daha uyumlu, bütünlenmiş, duyarlı ve sorumlu bir kıvama getirir.

Peki nasıl? Öncelikle genel geçer bir ilke olarak şunu söyleyebiliriz: İnsanın bilinçli gayretleri yoluyla. Ancak burada yolculuk tinseldir ve ilkeli olmak durumundadır. Tinseldir çünkü bilinçli, seçimli bir eylemlilik sürecidir. İlkeli olmak zorundadır, çünkü nefsin insanı her an her yöne çeken dağıtıcı, bencil ve yıkıcı yönelimlerine ancak bu şekilde karşı konulabilir. İçimizdeki karmaşayı düzeltmek yaşam enerjimizin kendi özümüze uygun şekilde akışı sağlanabilir. Bunun için önemli olabilecek birkaç nokta dikkate sunulabilir.

İlk olarak sık sık ölümü hatırlamak. Bu söylem ilk bakışta soğuk ve itici gelebilir. Hangi etki uyanırsa uyanınsın, ama ölüm kesindir. En kesin olan bu hakikati hep bilincimizden uzak tutmaya, onunla yüzleşmemeye ısrarla



direniriz. Yakından bakıldığında çok önem-  
sediğimiz pek çok şeyi elde etme gayretinin  
altında ölümü öteleme telâşi vardır; şöhret,  
güç, zenginlik, sağlık arayışı altında beden  
taparlığın hep bu hakikatten kaçınma olduğu  
görülür. Ama daha da olumsuz olanı güç,  
şöhret, egemenlik vb. arayışlar insanda yıkı-  
cı duygular doğuruyor. Hırs, kıskançlık, kin,  
riya, öfke, vahşete varan şiddet gibi.

Her ne isek, neye sahip olursak olalım, bizi  
ayrıkısı kıldığına inandığımız hangi “yüce”  
yetimiz olursa olsun bunların tümü ölümle  
elimizden alınacaktır. Bu anlamda ölümü  
hatırlamak insanın kendi içindeki bu duy-  
gularla yüz yüze gelmesini sağlayabilir.  
Böylece insan başta kendisine ve sonra  
çevresine de acı yaşatabilecek bu yıkıcı hal  
ve eğilimlerini sorgulamaya yönelebilir.  
Aslında her insan bu yüzleşmeyi yaşar, ha-  
yatının anlamını sorgulamak zorunda kalır.  
Ne zaman? Bir yakını veya sevdiği öldüğü  
zaman. Aslında her ölüm insana kendi haya-  
tını sorgulaması için bir fırsattır.

İslam geleneğinde cenaze töreni bu gerçek-  
liğe dikkat çeken ritüeller sunuyor. Bilindiği  
gibi cenaze namazında tabut musalla taşına  
konur. Cemaat onun karşısında namaza du-  
rur. İşte bu an insanlara bir uyarıdır; bir gün  
sen de orada olacaksın. Ve tabutta şu hatırlatma yazılıdır: “Her nefis ölümü tadacaktır.”

İkincisi: İnsan sürekli olarak kendisinden  
daha büyük bir güç tarafından gözlendiğini  
düşünebilir. Kontrol eden, ceza kesmek için

yapıp ettiklerinin kaydını tutan anlamın-  
da değil; sadece her ne yapıyorsak bunun  
hakkaniyetli bir güç tarafından bilinip fark  
edildiğini düşünmek. Buna ister ilâhi bir  
güç, ister Tanrı, ister vicdan, ister içe bakış  
diyelim, fark etmez... Bu içsel disiplin in-  
sanı daha duyarlı, uyanık ve öz denetimli  
yapabilir. Kendi üzerine dönüp kendisiyle  
hesaplaşmasına yol açabilir; onu, hakkı  
gözeten, özgürlüğü ve adaleti yaşamsal bir  
değer olarak kabul eden insan kılabilir.

Üçüncü olarak: Dünyada tek olduğunu,  
senden başka hiç kimsenin bulunmadığını  
varsayarak yaşamak. Bu tutum insan için bir  
zehir olan EGO'nun özelliklerini tanımaya  
ve onun yapaylığını ve anlamsızlığını farket-  
meye yol açabilir. Çünkü ego ancak ilişkiler  
içinde “öteki” karşısında “ötekine” göre  
davranır ve hayat bulur. Egonun tüm enerjisi  
kendini başkalarına kanıtlamak, kabul ettir-  
mek ve onay almaktır. Doğal olarak bu çaba  
gerilim, tedirginlik, yapaylık ve içten hesap-  
lılık doğurur. İnsan kendini kabul ettireceği,  
kanıtlayacağı, ayrıkısı ve başarılı olduğunu  
ona duyumsatacak kimsenin olmadığı bir  
durumda tedirginliklerinden sıyrılabılır. Do-  
ğada olmak, hayvanlarla daha yakın ilişkiler  
kurmak egonun yüklerinden uzak tuttuğu  
için insana çekici gelir.

Dördüncüsü: Kendi deneyimlerinden öğren-  
mek. Gerçeklik kitaplarda ya da söylemlerde  
değil. Oralarda sadece gerçekliğe dair ha-  
berler vardır. Gerçek olan deneyimlenmiş  
olandır ve bu deneyimin ifadesi gerçek bil-

gidir, ama bizzat yaşayan için. Diğerleri için  
sadece bir haberdir. Başkasının yazıp çiz-  
diklerini hafızaya depolayıp yeri geldiğinde  
bir zihinsel süsmüş gibi kullanmak, başta  
onu kullananı bozuyor. Çünkü sorumluluğu  
üstlenilmeyen, içselleştirilmeden dillendiril-  
len “bilgi” insanı boş bilgiçliğe düşürüyor,  
egoyu besleyen gıdaya dönüşüp, insanı ya-  
paylaştırıyor. Deneyimden çıkan bilgilenme  
insanı daha sorumlu, daha olgun, özenli ve  
duyarlı kılıyor.

Beşincisi: Her ediminin anlamını sorgula-  
mak. Yapıp etmelerimizin yönü, amacı ve  
içimizdeki kaynağı bu şekilde izlenebilir.  
Varlığımızın anlamı, deyim yerindeyse ev-  
rendeki yerimizin ne olduğuna dair bir far-  
kıncılık yakalanabilir. Böylelikle varoluşla  
birlikte akarak varlığımızın anlamını, dışı-  
mızdaki dünyanın bizim için değerini şük-  
ranla kabullenebiliriz. Bu bize her yerde her  
şeyle karşılıklı bağımlılık, karşılıklı destek,  
sorumluluk ve etkileşim içinde olduğumuzu  
gösterebilir, kendini anlamlı bulabileceğimiz  
idrak kapılarını açabilir. Böylece bütün-  
leşmenin sevinci ve anlamlılığın coşkusu  
yaşanabilir.

Bu noktalara eklemeler olabilir, yanlış ve  
eksik de bulunabilir. Ancak kendimizi bil-  
me, kendimiz olma, anlamlı bir yaşam inşa  
etme ve var oluşun yaratıcı gücüne katılma  
eğilimimizi yok sayamayız. İçimize yönel-  
teceğimiz samimi her bakış bize bu hakikati  
gösterir.

## Bizden Haberler

Selin Erş

- Sevgili dostlarımız Yasemin Ülgerin ve Güney Aldoğan 4 Eylül'de evlendi. Genç çifte mutluluklar diliyoruz.



- Sevgili dostlarımız Birsen ve Gürsel Çelik'in kızları, Esra Pakkan'ın yazdığı “Bir Gerçek Hikaye, Yanılgı” adlı kitap raflarda yerini aldı. 19 yaşında İstanbul'dan kaçarcasına giden ve



Zürih'te evlenen Esra Pakkan, yaşadığı acı dolu günleri ve nasıl ayakta kalmayı başardığını kaleme aldı. Pakkan, bu yazdıklarını genç kızlara örnek olması için kaleme aldığını ifade ederken

“Hala o günlerin etkilerini zaman zaman taşıyorum. Anneler ve babalar çok dikkatli olmalı ve çocuklarıyla diyaloglarını pekiştirmek için ellerinden geleni yapmalı” diye açıklıyor.

- TRT İstanbul Radyosu Klâsik Kemeççe sanatçısı Nevbahar Özel'in “İstanbul'un Hatırına” albümü Yavuz Burç Plakçılık markasıyla yayımlanıyor.

Nevbahar Özel'in dünyanın en eski, en güzel, tarihiyle ve yaşantısıyla bütün insanlığı etkileyen İstanbul için sözlerini yazıp bestelediği şarkılarıyla İstanbul aşkını dile getirdiği albümüdür. Söz ve müziği kendine ait olan besteleri ve



şiiirini seslendirip yorumlayan Nevbahar Özel'in bu albümünde, İstanbul'un sembolü olmuş mekânlar özellikle dile getirilmiş, büyüleyici geceleri ile, insan ruhunu derinden etkileyen, tutkulanıran manzara ve düşlerle, dinleyenleri zaman içinde yolculuğa çıkarır bir tarzda tasvir edilmiştir.

Nevbahar Özel'in “İstanbul'un Hatırına” albümü Yavuz Burç Plakçılık markasıyla 1 Eylül 2014 tarihinde tüm müzik marketlerde.

# Platonik Düşünce

## İzzet Erş

“İnsan için gerçek yaşam, felsefi yaşam ya da bilgelik yaşamıdır; çünkü ancak felsefecidir ki gerçek evrensel bilime erişir ve olgusallığın ussal doğasını ayırmasar.” [1]

### Pitagoras’tan Platon’a geçiş:

“Platon niçin Biçimleri Sayılar ile özdeşleştirdi? Biçimleri Sayılar ile özdeşleştirmedeki itkisi gizemsel ve aşkınsal Biçimler dünyasını ussallaştırma ve anlaşılır kılma güdüsü olarak görülebilir. Bu durumda anlaşılır kılma düzen ilkesini bulmaktır.” [2]

Pitagoras öncesi doğa filozofları varoluşun maddi tözünü yine doğanın kendi içinde aradılar. Her ne kadar bu varguları mistik birer zemin oluştursa da, işaret ettikleri maddi tözler somut unsurlarla sınırlıydı. Yine işaret ettikleri tözlerin bu somutlukları birer gösterge olarak algılandığında, soyut olanın göstergesini maddi olanla belirlemek arı felsefeye olan uzaklığın da bir göstergesiydi. Bu durumda ya erken dönem Grek filozoflarını düşünceleri günümüze pek ulaşmayan mistikler oldukları ya da yalın olarak doğanın tözünü cisimsel olanda arayan maddeci düşünürler olduğuna kanaat getirebiliriz.

Pitagoras’ın matematiğin dizgeselliği olarak işaret ettiği Geometri doğal tözden farklı olarak varoluşun tözünde *aklı* bulmaktadır. Pitagoras’ın öne sürdüğü akıl, kendinden başka bir şeyi göstermeyen ilk tinsel töz olarak, maddi töz arayışındaki erken Grek filozoflarından ayrılır. Pitagoras’ın sayıları hiyerarşik bir dizgenin öne sürümüdür. Platonik *sayı* aynı nedenle Pitagoras’ta da olduğu gibi bir ara durumu (berzahı) ifade eder. Ayrıca bu *ara durum* ussal olan ile duyuşsal olanın ilişkisine de işaret etmektedir.

Platon’un Sayılar ile özdeşleştirdiği Biçimler [3] duyular kesimine ait olmaz. İdeal uzaysal büyüklükler, geometricinin incelediği nesnelere ile duyulur nesnelere değildirler ve böylece görülebilirler alanına ait olamazlar. Öyleyse Sayı, Biçimler ile Duyulur Şeyler arasında bir ara konumu doldururlar. [4]

Yine Platon doğa filozoflarından ayrılarak varoluşun tözünü cisimde değil ama biçimde (idealarda) bulmuştur. Ardılları tarafından savı net olarak anlaşılamayan Pitagoras bu

nedenle Platonik fikrin öncülü mahiyetindedir. Ve Platon, Pitagoras’ın sayıların biçimler olduğu ve bu biçimlerin varlığın hiyerarşisine işaret ettiğini öne sürdüğü felsefi disiplininin anlaşılabilmesi için bir rehber niteliği taşımaktadır. [5]

### Platon’un erdemlilik hakkındaki görüşü:

Platon’a göre en yüksek ve kapsayıcı erdem *adalet* bilincidir. Bir olgunun gerçekte ne olduğunu, sınırlarını ve kapsayıcılığını *adalet* ilkesi ile bilebiliriz. *Adalet*in en belirgin olarak öne çıktığı ve diğer tikel olguların kendisinde eridiği üst kavram *devlettir*. Ve *adalet* olmaksızın devletten bahsedilemez. Devlet bu anlamıyla *adalet* ilkesinin belirşisidir. *Adalet* olmaksızın düzenden, olgusal akıldan vs. bahsedilemez.

Platonik dizgede belirtilen diğer erdemler; Yöneticilerin *bilgeliği*, koruyucuların *cesur* ve *gözü pek* oluşları, üreticilerin sahip oldukları *ölçülülük* *adalet* ile denetlenir ve korunur. Böylece *erdem*; bilgelik, cesaret ve ölçünün *adalet* ile içselleşmesi anlamına gelir. Platonik sistemde bunların bir öznededeğil ama bir mekanizmada birbirlerinden ayrı olarak gösterilmesi devlet düzeni ve etkin yapısıyla ilgilidir.

### Platon’un ideal devleti:

Platon ideal devletinde demokrasiyi sert bir dille eleştirir. Demokratik yönetimler halkı ikna edebilen belagati güçlü tiranların eline geçmeye mecburdur [6]. Hikmet ve erdem sahibi olmayan kişilerin, yöneticiliğin gereği olan erdemliliği belirlemeleri, yani halkın yöneticilerini seçmesi anlamsızdır. Platon’a göre yöneticiler, yöneticiliğin gereklerini bilen erdemli kişiler tarafından seçilmelidir. [7]

Bu önerisi ile ideal bir erdemli sınıfın varlığını kabul etmiş olur. Böylece erdem doğuştan erdemlilik (bir nevi aristokrasi) ve eğitime bağlı erdemlilik (özel eğitimden geçenler, üniversite eğitimi almış, şuur evrenselleştirilmiş kişiler) olarak ayrılacaktır. Hâlbuki kendi önermelerinde erdemle eğitimi doğrudan ilintili olmadığı belirgindir. Yine de örneğin teokratik yönetimler erdemle kendi özel *ilâhlarına* bağlılık olduğu savunurlar. Ve nihayetinde erdemli olduğu kabul edilen sınıfın diğerlerine egemen bir tiranlığa dönüşmesi hiç bir rejimde engellenemeyecektir.

Her ideoloji kendi ilkelerini evrensel kabul eder ve kendi oluşturduğu yönetici sınıfın bu erdemlerle donandığını öne sürer. Bu tutumları ise daha başlangıçtan *ideal* olanın yadsınmasıdır ve bir fikri diğerlerinden koşulsuz üstün tutmak tiranlığı hazırlar. Gerçekte ise üstün olan kapsayıcı olandır.

Platon devleti tümellerle düşünebilen, felsefeye yetenekli akılların yönetmesini ve bu akıl sahiplerinin nefsanî arzularından uzaklaşmış, hatta mümkünse yaşlı kişilerden oluşturulmasını önerir. Ve yönetici olacak sınıfın akli ve *adaleti* temele alarak devleti yönetmesi gerektiğini savunur [8]. Bu niteliklere uyan yöneticilerin özel mülkiyet edinmeleri ve evlenmeleri de men edilmelidir. Zira bunlar adil ve *doğru* yönetimi engelleyici koşullardır. Tüm bu nitelikleri karakterinde bulundurabilen ideal devlet adamlarının varlığına, üstelik bu erdemlerin nesillerce aktararak sürdürülebildiğine insanlık tarihinde rastlanmadığından Platon’un devlet görüşü *ütöpik*, gerçekleşmesi olası olmayan şekilde yorumlanmıştır. Yine de bu ütöpik devlete en yakın yönetimin demokratik ülkelerde sağlandığı görülmektedir.

### Platon’un bilgi kuramı:

Platonik bilgi kuramına göre erdemliliğe ve aydınlanmaya, *doğru eylemlerle* ulaşılır. Bu doğruluğun kıstası ise *ahlâktır*. Bilginin ahlâkla temellenmesi Pitagoras’ın ve Sokrates’in düşünce sistemlerinde temel rol oynar.

Platon’da *bilgi* (episteme) kendini ideal olanda, erekte bütünler. Platonik *idealar* ya da *biçimler* öğretisinin özü yalın olarak şudur: Evrensel kavram nesnel içerikten ya da işaretlerden yoksun soyut bir biçim değildir ve her gerçek evrensel kavrama nesnel bir olgusalılık karşılık düşer [9]. Bu olgusallığın tümelliğine *telos* kavramı ile işaret edilir. *Telos*, idealar denilen tümel biçimlerin birlik ilkesidir.

Sonunda tüm tikel İdeaların nasıl tek bir evrensel İdeale ya da *telosa*, kendinde-İyiye alt güdümlü olduklarını kavramaya ve böylece bu evrensel güzelin ve iyinin “biliminden” haz duymaya varabilir. Ussal ruh İdeale yakındır [10], ve bir kez tensel istek dizginlenir dizginlenmez İdeali seyretmeye ve onun seyrinde içinde sevinç duymaya yeteneklidir. [11]

Eğer İyiye başlıca İdeal ya da *telos* olması yanından bakarsak, Eros pekâlâ yalnızca insanın yüksek doğasının İyiye ve Erdeme doğru dürtüsü olarak anlaşılır

[1] Platon, *Timaeus*

[2] Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., c.1, böl. 1b, s.72. Ayrıca Platon 510c2.

[3] *ai arkaı*

[4] Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., c.1, böl. 1b.

[5] Buna örnek olarak Copleston’un işaret ettiği nokta dikkat çekicidir: “Platon’da tüm güzel şeylerin evrensel Güzelliğe, Güzelliğin kendisine katılmaları nedeniyle güzel oldukları kabul edilir... Böyle bir öğretinin açık sonucu güzelliğin dereceleri olduğudur. Çünkü eğer olgusal bir kalıcı güzellik varsa, o zaman güzel şeyler az ya da çok bu nesnel ölçüye yaklaşacaklardır.” Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., cilt 1, bölüm 1b, s.129.

[6] Platon, *Devlet* 303a2-8, 297b7-c2

[7] Platon, *Devlet* 412c9, 413c7

[8] Bu yönetici için “filozof kral” terimini kullanır. Ayrıca, Platon, *Devlet* 483d5-6; Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., cilt 1, bölüm 1b, s.107.

[9] Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., c. 1, böl. 1b.

[10] Platon, *Fedon*.

[11] Platon, *Fedrus*.



labilir (ya da, ön varoluş ve anımsama öğretisinin dilinde, insanın yüksek doğasının onun ön varoluş durumunda seyretmiş olduğu İdeale doğru doğal çekimi olarak). [1]

Platon'un çağdaşı olan Sofistlerin eleştirilerine göre ideal olan bir *bilinemezdir* (agnostik). Biliniyor olsaydı insanın böyle bir ideali araştırma ihtiyacı olmayacaktı. Ve ideal olan bilinmiyorsa kendisine ulaşmanın bir yolu olmayacağı gibi ulaşılsa da tanınmayacaktır. Zira tanınıyorsa zaten biliniyordur. Sofist eleştirisi ideal olanın zihinsel bir kavramla bilinmeyeceği yönünde olduğu açıktır. Ne var ki Platonik *idealar* zaten zihne değil, etkin usa aittirler. Bu eleştiriden Sofistlerin Platon'un tümden gelim yöntemini anlamadıkları sonucu çıkmaktadır. Öyle ki;

Platon daha en baştan itibaren bilginin erişilebilir olduğunu ve bilginin yanılmaz ve *olgusalın* olması gerektiği görüşündeydi. Gerçek bilgi bu iki irasala da iye olmalıdır ve bu iki irasalı da taşıdığı savını aklayamayan hiçbir ansal durum gerçek olamaz. Platon ne duyusal algının ne de doğru inancın bu iki özelliği taşımadığını gösterir; ikisinden hiçbiri o zaman gerçek bilgi ile eşitlenemez. [2]

İdeal düşünce veya tümden gelim ussal bir olguyu tam anlamıyla anladıktan ve onu us için açık seçik kıldıktan sonra vargılara gitmeyi savunur. Örneğin hukukun ne olduğu, hak ve adalet kavramları ile bileneceğinden, us için bu kavramlar tüm açıklığı ile belirtik olmalıdır ki bir vargiya veya yargıya ulaşabilsin. Adaletli olmak ilkin adaletin ne olduğunu anlamayı zorunlu kılar.

[1] Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., cilt 1, bölüm 1b, s.76. Ayrıca Copleston şu ifadeyi de ekler: "Eros'un dürtüsü altında insanı çeken değersel bir telos doğasını taşıyor oldukça, içsel birliğini yada çokluğunu ilgilendiren sorun böylesine açık olarak ortaya çıkmaz: O Birdeki iyi ve güzeldir. Ama insanın ve deneyimimizin öteki tikel nesnelere İdeaları bir kez kabul edilir edilmez, İdeal dünya bir Çok olma, bu dünyanın bir eşlemi olma sakıncasını yaratır." Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., cilt 1, bölüm 1b, s.61.

"... insanın yüksek doğasında gerçekten iyi ve güzel olana doğru bir çekim vardır. Eğer insan yanlışlıkla duyulur güzelliği ve iyiyi, örneğin fiziksel nesnelere güzelliğini gerçek iyisi olarak alırsa, o zaman Eros'un çekiminin dürtüsü bu alt iyilere doğru yönelmiştir, ve önümüzde dünyasal ve tensel insan durur." s.77.

[2] Platon, *Theaetetus* ve Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., cilt 1, bölüm 1b, s.29

"Bir insana türe (adalet) nedir diye sorulduğunda, türenin eksik somutlaşmaları, evrensel ideale erişemeyen tikel örnekleri, söz gelimi tikel bir insanın eylemini, tikel bir anayasayı ya da yasalar kümesini gösteriyor ve bir saltık türe ilkesinin, uzlaşımsal bir ilkenin ve ölçünün bulunduğu konusunda en küçük bir kavrayış göstermiyorsa, o zaman o insanın ansal durumu bir *doksa/sanı* durumudur: İmgeleri ya da eşlemleri görmekte ve onları kökenseller ile karıştırmaktadır. Ama bir insan türeyi kendinde anlamışsa, imgelerin yukarısına, tüm tikel örneklerin yargılanmalarının ilkesi olan Biçime, İdeaya, evrensel ile yüklebiliyorsa, o zaman onun ansal durumu bir bilgi durumu, bir *episteme* ya da *gnosis* durumudur." [3]

Buna göre Platon *ruhun formasyonu* anlamında insan usuna önsel (a priori benzeri) bilgi kuramını öne sürer. İnsanın usu ile ulaşacağı *tümel biçimler* (idealar), en tam biçimiyle ruhunda (arı bilinçte) bulunmaktadır. İnsan bilgiyi öğrenmekten ziyade onu hatırlar. Bu *hatırlama* (anamnesis) ile özsel birliğine geri döner. Bu nedenle ömür hiçbir anının boşa geçirilmemesi ve daimi olarak tümellerin düşünülmesi ve aslı varlığın hatırlanması gereken bir fırsattır.

### **Arı bilgi ve ruhun ölümsüzlüğü:**

Platon ruhu *kendini başlatan devim* ya da *devimin kaynağı* olarak tanımlar. [4]

Bu kendini başlatan devim olarak *arı bilinç*, kişinin doğumuna önsel olduğundan bedensel ölümün de ötesindedir. Buradan hareketle ruhun ölümsüzlüğü fikrine ulaşır. Ruh sonradan olmadığından ideal denilen arı bilme / arı bilgi (ilm-i külli) onda örtük olarak bulunmaktadır. Bu ruhî varlığı ile temas halinde olup, düşünce yoluyla ideale ulaşılacaktır. İdeale ulaşmayı sağlayacak olan düşünce, bunu kendisini meydana getiren ve tüm etkinliğinin kaynağı olan kavramlarla; idealarla başarabilmektedir. Kişi ideaları (*yasaları*) ve aralarındaki ussal birliği (*telos*) kavradığı

[3] Copleston, *Felsefe Tarihi*. İdea Yay., c. 1, böl. 1b.

[4] Platon, *Yasalar* 896 a 1-2. Ruh üç parçadan (fazdan) oluşur – ussal parça (*to logistikon*), yürekli yada atılgan parça (*to tumoeides*) ve itkisel parça (*to epitetikon*).

ölçüde ideal olana, arı bilince, dolaysız özgürlüğe kavuşabilecektir.

Ancak her bilgi bilinci ideal olana taşımaz. Arı düşünce ile işaret ettiği öz bilgi yoluyla idealar, ideal denilen erekte bütünlendirir. Veya özsel bütünlüğü erekte kendini tam olarak açılar. Nihayetinde ideal olan ruhta örtük olanın tecellisinden ibaret olduğu için Platon buna *ereksel bilgi* anlamında "episteme" demektedir.

Episteme; töz-erek bağlamında kurulan / idrak edilen *ontosun* (varlığın) bilgisidir. Bütünsel ve dinamik bir yapıdadır. Bunun karşısında dinamik olmayan, sonsal ve belirsiz olan bilgi (*doxa*) bilinci ideal olana taşımayan sanılara işaret eder.

Hayata dair olduğu ve bunun için de dolaysızca biliniyor olduğu kabul edilen neredeyse tüm bilgi bu sanılar temeline dayalıdır. Felsefe ise samimi düşüncenin ve tutkulu istencin etkinliğidir. *Doksa* inanç ve kabul temelindeyken, felsefe tefekkür ve bilgi ile ilgilenir. Platon erdemini bu nedenle ancak felsefi etkinlik içinde olanlarda bulunduğunu savunur. Yine de Sofistlerden farklı olarak felsefeyi akıl oyunları veya belagat yeteneği şeklinde değil, hakikatin arayışı olarak görür. *Felsefe* en temel niteliğiyle bu arayışın veya *hatırlamanın* adıdır.

Bu anlamıyla bilgi kuramını iki noktada temellendirir. Fizik bilgi algılara dayalıdır ve *bilmek algılamaktır* [5]. Şeyleri oldukları gibi algılama yeteneğinde olan insan bu fizik bilgisiyle veya algısıyla diğer canlılardan ayrılır. Ancak idealar fizik temelli bilgi ile anlaşılmalardır. İdeaların kendi iç ilişkileri ve edimsellikleri *fizik üstüdür*. Onun alanı salt düşünce olduğundan idealar *metafizik* konusudur.

Yine de bu iki bilgi tipi metafizik olan düşüncede temellenir. Öyle ki fizik, metafizik olanın yani algılanır olan, ussal olanın yansımaları, görünür, algılanır olmalarından ibarettir.

**izzeters80@gmail.com**

[5] Copleston, *Felsefe Tarihi*. Cilt 1, Bölüm 1b, s.24; "Sokrates tarafından yöreklendirilerek *Theaetetus* sorulan soruyu yanıtlamak için bir girişimde daha bulunur ve "bilgi algıdan başka bir şey değildir" der."

# Üçüncü Göz Ajna

*Nilgün Çevik Gürel*

Hindu geleneğinde aydınlanma arayışı içinde yüksek bilinç âlemine götüren kapı, üçüncü göz kapısı olarak bilinir ve bilgeliği simgeler.

Ajna Sanskrit dilinde emir, komut, irade anlamındadır. İrade gücüne sahip olmayan hiçbir zaman özgür olamaz, beden emir verir ve o da uyar. Duyu organları pasif hale geldiğinde, aklın sınırlamaları aşılarak içsel, sezgisel biliş ve psişik deneyimler gelişir, duyu organlarının algılayamadığı, kulağın duyamadığı ses frekansları, gözün göremediği renk spektrumu ve ışınımları, burnun koklayamadığı molekülleri algılayan beş duyu ötesi bilincin merkezi, gerçekliğe ulaşmayı sağlayan içsel göz “ajna çakra” öz ile bağlantı kurabilme yolunu sağlar.

Ajna çakra çivit mavisi renk ile ilişkilendirilir. İki taç yapraklı beyaz lotus çiçeği (taç yaprakların her biri 48 yaprak ve toplam 96 yapraktan oluşur), boşluğu ifade eden bir çember ve lotusun içinde yoni simgesi ters bir üçgen; üçgenin ortasında ise Aum (om) hecesinin bulunduğu sembol ile gösterilir.

İki gözün arasında enerjetik olarak bulunduğu var sayılan üçüncü gözün epifiz bezi ile bağlantılı olduğu düşünülür. Epifiz bezi, beynin iki lobunun ortasındadır ve ışığı algılar, fakat gözlerde olduğu gibi ışığın varlığına değil, yokluğuna, karanlığa duyarlıdır. Karanlıkta melatonin hormonu salgılar. Bu hormon bedenin biyolojik ritmini ayarlar, bağışıklık sistemini güçlü tutar, bedenin genç kalabilmesinde ve uyumamızda etkili olur.

Ajna Çakra varlığımızın içsel boyutları ile bedeni anlayabildiğimizde öze ulaşır, kendi gerçeğinin farkına vararak sadece bedenden oluşmadığımızı algılamamızı sağlar, kendini bilme deneyimini ifade eder. Kendini bildiğinde ise Tanrı'ya yaklaşmış olunur, evrensel bilinç ve aydınlanmaya ulaşılır.

Hint kültüründe üçüncü gözden sık sık bahsedilir ve özellikle hatırlamak ve üçüncü gözü uyarmak için iki kaşın ortasına işaretler yapılandırılır. Hint efsane ve hikâyelerinde üçüncü göz anlatımı önemli bir yer tutar. Şiva'nın kaşlarının ortasında bulunan üçüncü göz resim ve heykellerde de sık sık vurgulanır.

Parvati efsanesinde Şiva'nın eşi Parvati, Şiva'nın arkasından yaklaşarak gözlerini elleriyle kapatır ve o anda Şiva'nın kaşlarının arasında üçüncü bir göz belirir. Bu gözden çıkan ışık o kadar güçlüdür ki her şeyi yakıp kavurmaya başlar. Parvati bu yıkımı durdurabilmek için Şiva'ya yalvarır ve Şiva tekrar eski gözleri ile evrene bakmaya başlar. Evren tekrar eskisi gibi olur.

Üçüncü gözün dışarıdan içeriye değil, içeriden dışarıyı aydınlattığını anlatan bu efsaneye göre doğan bir güneş gibi her şeyi aydınlatan özdeki cevher, bilgisizliğin karanlığından, aydınlığa çıkarak her şeyi görülebilir kılar; duyularla algıladıklarımızı ise yakıp yok eder.

[nilcvk@gmail.com](mailto:nilcvk@gmail.com)  
[www.yogaada.com](http://www.yogaada.com)

## **Kaynaklar:**

Harvey Day, *Yoga Illustrated Dictionary*, Kaye&Ward Ltd, 1971  
Kathryn Wilkinson, *Semboller ve İşaretler*, Alfa Yayınları, Ocak 2010  
Mircae Eliade, *Yoga*, Kabale Yayinevi, Şubat 2013  
Orhan Hançerlioğlu, *İnanç Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, 1993

